

หลักการผิวนัดของเจ้าหนี้เป็นหลักที่มีแนวความคิดที่ต้องการให้ความคุ้มครองและเยียวยาภาระความเสียหายของลูกหนี้จากการกระทำของเจ้าหนี้ อันได้แก่ การที่เจ้าหนี้ไม่ยอมรับชำระหนี้ของลูกหนี้ หรือจากกรณีเจ้าหนี้ผิดหน้าที่ในลักษณะอื่น รวมทั้งการไม่ชำระหนี้ตอบแทนในสัญญาต่างตอบแทน เป็นเหตุให้ลูกหนี้ไม่สามารถชำระหนี้ให้เป็นผลสำเร็จ ทั้งนี้หลักการผิวนัดของเจ้าหนี้เป็นหลักที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานแนวความคิดที่ว่า การรับชำระหนี้ของเจ้าหนี้เป็นสิทธิของเจ้าหนี้ แต่การที่จะปล่อยให้เจ้าหนี้ใช้สิทธิแต่ฝ่ายเดียวโดยอำเภอใจนั้นเป็นการไม่ถูกต้อง จึงจำเป็นต้องมีมาตรการในการคุ้มครองลูกหนี้จากการใช้สิทธิของเจ้าหนี้ คือ หลักการผิวนัดของเจ้าหนี้

เนื่องจากในการรับชำระหนี้ (การให้ความร่วมมือหรือการกระทำการบางอย่าง) อันก่อให้เกิดการผิวนัดของเจ้าหนี้เป็นสิทธิของเจ้าหนี้ ดังนั้นการผิวนัดของเจ้าหนี้จึงไม่จำเป็นต้องพิจารณาความผิดของเจ้าหนี้และไม่เป็นเหตุให้ลูกหนี้หลุดพ้นจากการชำระหนี้ต่อเจ้าหนี้ ทั้งนี้การผิวนัดของเจ้าหนี้ไม่เป็นเหตุที่ก่อให้เกิดสิทธิในการเรียกค่าเสียหายจากการไม่รับชำระหนี้ของเจ้าหนี้ เว้นแต่มีสิทธิในการเรียกค่าเสียหายในค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นในการเตรียมการเพื่อชำระหนี้ต่อเจ้าหนี้ แต่อย่างไรก็ตามในบางกรณีอื่นได้แก่ กรณีที่กฎหมายกำหนดไว้โดยชัดแจ้ง กรณีที่คู่สัญญากำหนดโดยปริยายและโดยชัดแจ้งกำหนดให้เป็นหน้าที่หรือหนี้ของเจ้าหนี้ในการรับชำระหนี้ ซึ่งการพิจารณาการผิวนัดของเจ้าหนี้ในประการนี้จำเป็นต้องพิจารณาความผิดของเจ้าหนี้ ทั้งนี้หากเกิดการผิวนัดในกรณีนี้จะส่งผลให้เป็นกรณีที่เจ้าหนี้ผิวนัดในการไม่รับชำระหนี้กลายเป็นลูกหนี้ผิวนัดและก่อให้เกิดสิทธิแก่ลูกหนี้ในการบังคับชำระหนี้ (รับชำระหนี้) และหากสภาพหนี้ไม่เปิดช่องให้บังคับชำระหนี้ (รับชำระหนี้) ก็ให้ลูกหนี้มีสิทธิเรียกค่าเสียหายและหรือเลิกสัญญา

จากการศึกษาหลักกฎหมายกรณีเจ้าหนี้ผิวนัดตามประมวลกฎหมายแพ่งของไทย จะพบว่าการพิจารณาการผิวนัดของเจ้าหนี้ในระบบกฎหมายไทยนั้นไม่จำเป็นต้องพิจารณาความผิดเพียงแต่พิจารณาข้อเท็จจริงที่ว่าลูกหนี้ขอปฏิบัติการชำระหนี้โดยชอบแล้วเท่านั้น ซึ่งหากแม้เกิดเหตุการณ์ภายนอกมาขัดขวางการรับชำระหนี้ก็ถือว่าเจ้าหนี้ตกเป็นผู้ผิวนัด เว้นแต่ในกรณีที่เจ้าหนี้มีหน้าที่ในการรับชำระหนี้และกรณีการชำระหนี้ตอบแทนในสัญญาต่างตอบแทนที่การพิจารณาการผิวนัดของเจ้าหนี้ต้องพิจารณาความผิดของเจ้าหนี้

หลักกฎหมายกรณีเจ้าหนี้ผิวนัดตามประมวลกฎหมายแพ่งของไทย มีต้นร่างจากประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน (BGB) โดยมีการนำต้นร่างกฎหมายแพ่งเยอรมัน ทั้งในส่วนของเงื่อนไข และข้อแก้ตัวของกรณีการผิวนัดของเจ้าหนี้ มาบัญญัติไว้ในมาตรา 207 ถึงมาตรา 212 ไว้โดยละเอียด แต่ในส่วน

ผลของการผิวนิดของเจ้านี้นั้นหาได้มีการนำผลของเจ้านี้นิดตามหลักกฎหมายเยอรมันมาบัญญัติไว้เช่นกฎหมายเยอรมัน ทั้งนี้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มีบทบัญญัติโดยชัดแจ้งในกรณีผลของเจ้านี้นิดเพียงสองประการ คือ ตามมาตรา 221 ซึ่งห้ามมิให้เจ้านี้นิดดอกเบียระหว่างที่ตนเองตกเป็นผู้ผิวนิดและมาตรา 372 วรรคสองตอนท้ายโดยให้ลูกหนี้มีสิทธิได้รับชำระหนี้ตอบแทนแม้การชำระหนี้กลายเป็นพ้นวิสัย แต่จากการศึกษาบทกฎหมายในส่วนอื่นก็จะพบว่ามิมีบทกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผลของเจ้านี้นิดในหลายประการทั้งที่เป็นผลโดยตรงและผลที่เกี่ยวข้อง

เมื่อพิจารณาผลของการผิวนิดของเจ้านี้นี้ตามกฎหมายไทยจะพบว่า ผลของการผิวนิดของเจ้านี้นั้นบางประการนั้นต้องเป็นการผิวนิดของเจ้านี้นี้ที่เกิดจากความผิดของเจ้านี้นี้ อันได้แก่ เจ้านี้นี้ถูกลดสิทธิในการเรียกค่าเสียหาย การหลุดพ้นภาระการค้ำประกัน สิทธิในการเรียกค่าเสียหายของลูกหนี้กับเจ้านี้นี้และสิทธิในการเลิกสัญญา แต่ผลในบางกรณีก็ไม่จำเป็นต้องเกิดจากการผิวนิดของเจ้านี้นี้ที่เป็นความผิด ได้แก่ ผลตามมาตรา 330 และสิทธิการวางทรัพย์เพื่อชำระหนี้ สิทธิในการได้รับชำระหนี้ตอบแทนแม้การชำระหนี้ตอบแทนแม้การชำระเป็นพ้นวิสัย ตามมาตรา 372 วรรคสองตอนท้าย ทั้งนี้จะพบว่าในประเด็นของการใช้ความระมัดระวังในการชำระหนี้ของลูกหนี้เจ้านี้นั้นแม้การผิวนิดของเจ้านี้นี้จะเกิดหรือไม่ได้เกิดจากความผิดของเจ้านี้นี้ก็ตามกฎหมายลูกหนี้จำเป็นต้องใช้ความระมัดระวังในระดับเท่าเดิม

ทั้งนี้เมื่อพิจารณาผลของการผิวนิดของเจ้านี้นี้ตามกฎหมายไทยนั้นจะพบประเด็นปัญหาในหลายประการ ซึ่งปัญหาดังกล่าวอันได้แก่

ก. การรับภาระในการใช้ความระมัดระวังในการชำระหนี้ ซึ่งหากเกิดการที่เจ้านี้นิดเจ้านี้นั้นลูกหนี้ยังคงผูกพันในการชำระหนี้ต่อเจ้านี้นี้ มิได้มีการผ่อนคลายเป็นระดับความรับผิดชอบของลูกหนี้ลงแต่ประการใด

ข. การชำระหนี้โดยการส่งมอบทรัพย์บางประเภท ที่การใช้สิทธิวางทรัพย์เพื่อชำระหนี้เจ้านี้นั้นอาจไม่สามารถให้ความคุ้มครองหรือแก้ปัญหาได้ โดยหากเป็นกรณีของทรัพย์ที่ไม่เหมาะสมในการวางทรัพย์ เช่น อสังหาริมทรัพย์ ของสด ฯลฯ และแม้จะมาตรการการขายทอดตลาดแล้วนำเงินมาวางแทนการวางทรัพย์ก็ไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ไม่เหมาะสมและไม่มีประสิทธิภาพ

ค. ปัญหาการจัดการและความรับผิดชอบในดอกผลสินทรัพย์ คือ ผลประโยชน์ประเภทต่าง ๆ เช่น ค่าเช่า อันเกิดจากตัวทรัพย์

ด้วยประเด็นปัญหาดังกล่าว เพื่อเป็นการแก้ปัญหา จึงได้มีการวิเคราะห์หาแนวทางแก้ปัญหาโดยอาศัยการตีความหลักการตามประมวลกฎหมายแพ่งฯ พบว่าในการใช้ระดับความระมัดระวังในการชำระหนี้ของลูกหนี้ภายหลังจากการผิวนิดของเจ้านี้นี้ไม่จำเป็นต้องมีการปรับลดลง เนื่องจากมิมีบทกฎหมายในส่วนอื่นมารองรับประเด็นปัญหาแล้ว นอกจากนั้นในกรณีของความรับผิดชอบในดอกผล

อันเกิดจากตัวทรัพย์นั้นสามารถใช้หลักกฎหมายในมาตรา 1376 และหลักกฎหมายกรณีลามิควรรได้มาปรับใช้ได้ แต่จะพบว่าในประเด็นปัญหาการชำระหนี้โดยการส่งมอบทรัพย์บางประเภท ที่การใช้สิทธิวางทรัพย์เพื่อชำระหนี้ นั้นไม่สามารถให้ความคุ้มครองหรือแก้ปัญหาได้ ไม่สามารถแก้ไขปัญหาก็จะต้องมีการแก้ไขตัวบทกฎหมายตามประมวลกฎหมายแพ่งฯ ทั้งนี้ควรแก้ไขเป็นดังนี้

1. การชำระหนี้โดยการส่งมอบที่ดิน เรือที่มีทะเบียน เรือที่กำลังก่อสร้าง เรือที่มีระวางตั้งแต่ห้าตันขึ้นไป อากาศยาน รถไฟ ถ้าปรากฏว่าเจ้าหนี้ผิดนัดไม่รับชำระหนี้ในการรับมอบทรัพย์ดังกล่าว เพียงแต่ลูกหนี้ส่งการครอบครองทรัพย์นั้นก็เป็นการเพียงพอ ซึ่งการกระทำเช่นนั้นได้ลูกหนี้ต้องได้ยืนยันการชำระหนี้ต่อเจ้าหนี้อีกครั้งแล้ว แต่ถ้าเป็นกรณีที่ลูกหนี้ไม่จำเป็นต้องยืนยันการชำระหนี้ เจ้าหนี้ลูกหนี้ก็ไม่จำเป็นต้องกระทำการเช่นนั้น

2. การชำระหนี้โดยการส่งมอบทรัพย์ หากเป็นทรัพย์ที่เคลื่อนที่ได้แต่ไม่เหมาะแก่การวางทรัพย์ รวมทั้งทรัพย์ที่มีค่าใช้จ่ายในการดูแลที่สูงเกินควร และเจ้าหนี้ตกเป็นผู้ผิดนัด ลูกหนี้อาจขอศาลให้ดำเนินการขายทอดตลาดทรัพย์นั้น ณ สถานที่อันพึงต้องชำระหนี้และให้ลูกหนี้นำค่าใช้จ่ายมาวาง ทั้งนี้หากการขายทอดตลาดไม่ได้ผลเป็นที่น่าพอใจก็ให้นำทรัพย์นั้นขายทอดตลาด ณ สถานที่อื่นที่เห็นสมควร โดยการขายนั้นต้องกระทำโดยเปิดเผยและต้องกระทำโดยเจ้าพนักงานที่ศาลแต่งตั้งหรือเจ้าพนักงานขายทอดตลาดหรือโดยผู้ขายทอดตลาดที่แต่งตั้งโดยรัฐ

กรณีนี้ไม่นำมาใช้กับ เรือ หรือเรือที่กำลังก่อสร้าง เรือที่มีระวางตั้งแต่ห้าตันขึ้นไป อากาศยาน รถไฟ"

3. "ถ้าทรัพย์อันเป็นวัตถุแห่งการชำระหนี้ไม่ควรแก่การวางไว้ก็ดี หรือเป็นที่วิธกว่าทรัพย์นั้นเกลือกจะเสื่อมเสีย หรือทำลาย หรือบุบสลายได้ก็ดี เมื่อได้รับอนุญาตจากศาล บุคคลผู้ชำระหนี้จะเอาทรัพย์นั้นออกขายทอดตลาด แล้วเอาเงินที่ได้จากการขายวางแทนทรัพย์นั้นก็ได้ ความข้อนี้ท่านให้ใช้ตลอดถึงกรณีที่ค่ารักษาทรัพย์จะแพงเกินควรนั้นด้วย"

บทบัญญัติแห่งมาตรานี้ ไม่ให้ใช้บังคับแก่ทรัพย์อันมีสภาพเป็นของสดของเสียได้ง่าย ซึ่งเจ้าพนักงานวางทรัพย์ย่อมมีอำนาจที่จะขายทรัพย์นั้นได้ทันที โดยวิธีขายทอดตลาดหรือวิธีอื่นที่สมควร"